

MAGYAR IZRAELITA.

Hitfelekezeti érdekü hetilap.

Kiadó: **Leitner M. L.** könyv- és könyomdatulajdonos.

Felolós szerkesztő: **Tencer Pál.**

Előfizetési feltételek:

Pesten házhordással, vidékre postai széküldéssel.

Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.

Szerkesztői iroda:

Deák Ferencz-utca 5-ik szám, 2-ik emelet, hová a kéziratok intézendők.

Megjelenik minden csütörtökön egy egész iven.

Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon fölül egy rélhasábos petsor után 3 kr. számíttatik.

Ad hoc!

(y) A képviselőház tegnapi ülésében a miniszterelnök egy fontos nyilatkozatot tön, mely minket is közléről érdekel.

Kimenteni iparkodik, hogy miért kíván a kormány eltérni a mult ülészak végén megállapított tárgyalási sorrendtől, és miért nem óhajtja a kormány, adott ígérete szerint, most tárgyalás alá vétetni a vallás-, nemzetiség- és unióügyi törvényjavaslatokat. A miniszterelnök ur ugyanis azt állítja, hogy a midőn a kormány a mult ülészak végével az itt említett ügyeket a tárgyalások ismét megkezdésével azonnal felvétetni ígérte, ama hiszemből indult ki, hogy ez új ülészak csak november közepén fog megnyílni; de miután a kormány két országos határozat által arra van utasítva, hogy mihelyt a vasuti kölcsön megkötve és a közösügyi alkudozás a lajtántuliakkal befejezve lesz, az egyezményeket terjeszse haladék nélkül az országgyűlés elé: a kormány a jelen ülészakot tehát csak is ad hoc hívta össze, és nem tartja magát ígérlet által kötelezettnek, a vallás, nemzetiség és unio törvényjavaslatokat ez idő szerint előterjeszteni.

Ezzel tehát meg lenne oldva a rejtély, melyen minapi cikkünkben annyira aggódunk. Kétkedtünk ugyanis azon, hogy egy csak némileg is plausibilis ürügy feltalálható legyen, melylyel az emancipatio további elhalasztását mentegethették.

És hiszi-e a miniszterelnök ur, hogy az ő indoklása meggyőző és a kedélyeket megnyugtató?

Az elkeseredés annyira emelkedett hitfelekezetünk kebelében e szertelen huzavona miatt, hogy nem lehetne azt bennünket, ha a várakozásban kifáradt testvéreink azt állítanak, hogy a miniszterelnök ur indoklása ürügynek sem ürügy.

Hogy is győzzük meg hitfeleinket arról, hogy a kormány csak oly feltétel alatt ígérte meg a vallásügyi törvényjavaslatnak azonnali előterjesztését, ha ez új ülészak mentül később nyílik meg — hogyan győzzük meg arról, miután a mult ülészak végével minden részről nyilván elismertetett, hogy a zsidók emancipatioja csak azért nem tárgyalatott az ülészak végén, mert ennek rögtöni befejezését a képviselők nyugtalanul sürgették. A mi ügyünket tehát már akkor is tulérettnek, halaszthatlannak és egyáltalában oly becsületbeli adósságnak tartották, melynek lerovása végett a közelebbi ülészak nem nyílnak meg eléggé korán.

De hol és mikor jelentette ki az interpellált kormány cultusminisztere által az emancipationak időbeli

feltételeit? A cultusminiszter ur a törvényjavaslat előterjesztését az ülészak kezdetére ígérte meg. Ez a tiszta tényállás. Hogy mit gondolt ezen ígérete alatt, mi nem tudtuk; szavait a maguk tisztaságában vetjük. Váltsa tehát be ígérétét. Vagy ő is a vasuti kölcsön, a quota, az államadósságok, a vám és kereskedelemügyi szerződéssel volt olyannyira elfoglalva, hogy a zsidókat érintő, mindössze 2—3 paragrafusból álló törvényczikkecskét elkészithette volna? Vagy oly közönyösen veszi saját ígérétét, hogy a bizonyára kész törvényjavaslatnak egyszerű benyújtásával sem kívánja azt beváltani?

Annyi keserves csalódás után az országgyűlésnek egy ülését sem nézhetjük fájdalom nélkül, míg ügyünk napirendre nem kerül. A legkisebb halogatást, még ha indokoltnak látszanék is, nem tűrhetjük közönyösen. Ha el bírnak tehát velünk hitetni, hogy az ad hoc napi rendre kitűzött közösügyi stb. kérdések mulhatlan elintézést követelnek: miért — az Isten szerelméért — miért nem terjesztik legalább elő a zsidóügyi törvényjavaslatot? Hisz az csendesen elmehetne valamely bizottsághoz vagy az osztályokhoz; a kormány beváltotta volna ígérétét, és az országgyűlés, ha ugyancsak szándoka van, azt minél előbb tárgyalni, könnyen találhatna reá egy üres napot, a melyen ezt elintézhették, a nélkül, hogy az ad hoc napirendre kitűzött tárgyak késleltetést szenvednének.

Ne mondja nekünk senki, hogy kár most olyannyira és szüntelenül sürgetni az emancipatio elintézését, midőn az eddig nélkülözött politikai jogokat egyhamar úgy sem vehetnők gyakorlatba, nem állván küszöbön sem követválasztás, sem restauratio; ne sürgezzük olyannyira oly égető és napokra terjedő elhalasztást sem tőrő országos teendőkkkel szemben.

Szivünkre vettük mi e figyelmeztetést, valahányszor csak helyén volt; csak hogy ez argumentummal visszaélést gyakoroltak ellenünkben.

De mikor is kerülne reánk e szerint a sor?

A közösügyi költségek és államadósságok quotájának megállapítása, a vám- és kereskedelmi szerződés megkötése mulhatlan szükséges a kiegyenlítés befejezésére s a jövő évi budget elkészithetése végett. — Mostanában tehát nem lehet szó sem a zsidókról. Ha a delegatiok elvégezték teendőiket, haladék nélkül a jövő évi költségvetés tárgyalásához kellend kezdenie az országgyűlésnek a végre, hogy azt jó korán megállapithassa, és mivel ezen tárgyalások az egész adórendszer megvitatását vonandják maguk után, lehetetlen, hogy közben más kérdésre is jusson idő. — Ezután az igazságügyi reformok kerülnek okvetlenül napirendre,

mert az ország türelmetlenül vár s kínosan epedez korszerű jogszolgáltatás után. Ezt már épen lehetetlen elhalasztani. — Azután a municipiumok rendezésével egyáltalán nem szabad késni, mert különben mulhatlanul fenakad a közigazgatás gépezete. Ez is elfoglal egy pár hetet. — A honvédelmi rendszert már csak meg kell állapítani törvényhozás útján, mert az évi illetéket ki kell állítani, s az állam biztonságát csak nem lehet kockára tenni stb. stb.

E közben vége felé halad az utolsó sessió. Nem sokára új országgyűlést kell egybehívni; de az 1848. választási törvény czélszerűtlen, újat kell helyébe alkotni okvetlenül; evvel letelik az utolsó pár hét. Ime, ürügy, kifogás lesz bőven mindvégig.

A zsidó azonban csak fizesse adóját, állítsa ki katonáját, sőt — ha kedve tartja — adakozzék ezreket az ipar emelésére s a honvédek segélyezésére; a mi pedig azoknak a bizonyos jogoknak kiszolgáltatását illeti, pardon — ez az ülészak ad hoc van összehívva, a legutolsóknak meg amugy is nagyon sok a dolga: a zsidó csak hadd várjon!

Pest, 1867. évi okt. 10.

A képviselőház mai ülésében Besze János országgyűlési képviselő a következőleg szólalt föl:

Mélyen t. képviselőház! Egy indítványt teszek a ház asztalára, melynek indokolását, ha majd a napirendre kerülend, hasonlóképen teljesíteni fogom. Felolvasom, rövid, eléggé indokolja maga magát indítványom. (Olvassa) Határozza el a képviselőház, hogy jelen ülészaka tanácskozásait mindaddig folytatandja, míg nemcsak az ülészakra határozatilag rendeltetett nemzetiségi, vallás egyenlőségi és Erdély uniojának kérdései meg nem odatnak, de a megyék és községek rendezése, a mellékjövödelmek, monopolumok, accisák stb, továbbá az urbériség maradványai, a szőlődézma és a kisebb ugynevezett királyi haszonvételeknek alkotmányyszerű tárgyalásai be nem fejeztetnek, és a jövő évi minden adók meg nem szavaztatnak.

Az indítvány több részről helyesléssel fogadtatott, az elnök pedig kijelenti, hogy az alapszabályok értelmében azt ki fogja nyomtatni, és napirendre tűzni.

S z e m l e.

A „Debatte“ tegnapi száma oly annyira buzgó a magyar kormány minden lépésnek helyeslésében, hogy ott is elismerést és méltánylást olvas ki a kormány részére, ahol ez sem szándokolva, sem kimondva nincs. Így bánt legalább a mi mult heti vezércikkünkkel. Commentárral tiszteli meg azt, és abból, hogy mi a közügyi végzendők sürgető voltát elismerjük, azt olvassa reánk, hogy az emancipatiót most ne is sürgessük; mert miután ez idő szerint mi is a vallás egyenjogúsági törvényjavaslatnak csak előterjesztését követeltük, de elintézésére most nem kerülne idő, továbbra is beérhetők az országgyűlés több ízben tett ígéreteivel, melyek a benyújtandó törvényjavaslat nélkül is elég biztosítást tartalmaznak a zsidók számára.

Igen, de mi nem érjük be a biztosítással; mert ugyan mikor jár valahára le ezen annyiszor meghoszszabbított váltó? Meguntuk már. Nekünk a mi jogunk kell, és nem pusztá ígélet.

Továbbá, ha mi el is ismertük az említett fontos

ügyek sürgető voltát, egy szóval sem mondtuk, hogy a mi ügyünk ezekkel együtt mostanában el ne intéztessék. Egyelőre a törvényjavaslat előterjesztését sürgettük csak. Tettük ezt azért, mert a dolgokat elejökön szeretjük kezdeni, és mert erre nézve határozott ígéretet birunk még az időpontra nézve. Hittük, ha a javaslat be lesz egyszer nyújtva, igen könnyen akad, még a közösügyi kérdések elintézése közben egy nap, midőn a mi igen egyszerű ügyünk az alsóházban, és egy másik, midőn a felsőházban végig tárgyalatik. Azt, az igaz, nem mertük volna álmodni sem, hogy olyan ad hoc-féle napirenddel fog bennünket a miniszterium szerencsétleni, melynél fogva ha a törvényjavaslat be lenne is nyújtva, tárgyalatását mostanában kizárja.

És mert mi nem vagyunk oly vérmes reménnyel a kormány és az országgyűlés szándokai iránt, mint a „Debatte“, nem szününk meg hangosan követelni, először is a törvényjavaslat benyújtását, és azután ennek az ad hoc napirendbe való felvételét.

A „Fővárosi Lapok“nak „Utazási elmélkedések“ czimű tárczájából a következő, a magyar zsidókra vonatkozó érdekes részt közöljük:

Bizonyos szatmármegyei ur 1836-ban, Bölöni Farkas András északamerikai utazása olvastára, abban a hitben, hogy Észak-Amerika földi menyország, Eldorádó, kész ebéd minden éhesnek, mindenét eladva Északamerikába ment s az akkori elnöktől, Jacksontól tanácsot kért: mittevé legyen? Mennyi pénze van önnek? Kérde az elnök. „40,000 frt.“ „Tud valami mesterséget, vagy ért a kereskedéshez?“ „Nem biz én, otthon földesur voltam.“ „No hát tanácslom önnek, menjen vissza hazájába, mert ha dolgozni nem tud, itt annyi pénzből meg nem él.“ Vissza is jött a mi emberünk, 10,000 frttal szegényebben, mint elment, de egy kis tanulmányal gazdagabban.

Bizony, mai napság nem a henye földesurnak, mint 1848 előtt, hanem az iparnak áll a világ. S itt ismét azon tárgyra kell visszatérnem, mint Ozorán, t. i. a zsidó tárgyra. Amott láttuk: Bisic, Khon, itt meg Policer, Spitzer, Deutsch, Khon urakat, kik szintén nem rég batyut hordtak hátaikon s most ők az árendások. Megpróbált előbb b. Döry is birkozni az árendával, de csőd alá került. Most hát egy zsidó consortium küzd, izzad, fárad, hogy hg. Eszterháznak, mint földesurnak, előteremtse a magasra csigázott haszonbért.

Szó a mi szó, uraim s hölgyeim! ha áttekintjük a nagy tért, melyet a zsidók hazánkban napról napra inkább és inkább elfoglalnak, s látjuk, hogy az ország, a hatalom és dicsőség — t. i. a pénz — nagyobb része, aránylag kis számuk mellett is övék, mondhatjuk-e, hogy a zsidó emancipálandó, holott már csak kevés hijja, hogy ő maga-magát emancipálja? Mert ha Amerikában négy évig tartott testvérharcban 250, 000 fehér polgár vére folyt, hogy a fekete rabszolgák felszabadíttassanak, nálunk sem maradhatnak hátrább vallásuk miatt azok, kik az értelmiségnek oly nagy számával követelik ez egyenjogot! Ime tudományos iskoláinkban a zsidó tanulók száma általában tíz-századrész, — néhol, mint a pesti kir. gymnasiumban, egy harmad, Vásárhelyen egy ötödész.

Halljuk a sok ellenvetést, a régi vallásgyűlölet sugalmait, kiáltozásait innen onnan. Egyik kaszt rontotta el a másikat. Nemes uri példabeszéd volt hajdanonta: jobb, ha sir a paraszt, mint ha nevet. Hogyan lamentáltak az urasági hajduk, tisztek, mikor 1836-ban a törvény kivette kezükből a jobbágyot verő pálczát? Mégsem fordult fel a világ.

A mi a vallást illeti, harmadfél száz évig a katolikus magyar majd felfalta a protestánst, pedig egyaránt Krisztus hívének

tartá magát mindegyik. Mai napság praktikusabban értjük s gyakoroljuk a szabályt: Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat.

A protestáns magyar paraszt századokig küzdött, várt a vallási s politikai emancipációkra, míg csakugyan megérkezett. Üdvözlí hát e téren zsidó felebarátját is. Üdvözlí a felvilágosult katolikusság nagy része is.

Azonban valljuk meg: a zsidó emancipációnak nálunk két hatalmas ellensége, ismert vetélytársa van, a városi német polgár és a mágnás. Amaz, mert az ipar terén hatalmas versenytársa, emez pedig, mert a pénzaristocrazia nem sokára tulatesz a születésin. Egyébiránt a magyar paraszt is túszköl a megfordult világ láttára, midőn csak minap mondá: „hallja kee Iczik! mérjen csak a lányomnak két rőf pánlikát;“ most meg ugyanannak a keenek egész alázattal, mint földesurnak, azt mondja: kérem, ha lenne oly kegyes a tekintetes ur, részemre is egy pár hold kukoricza alá valót földet kiméretni.

Tudjuk Fáy meséjéből, hogy a csatából futó cigány mit választott a figyelmeztetésre: „More, nem így védik ám a hazát!“ „De így a testet, mert az én hazám a testem.“ A zsidónak is csak teste volt 1848-ig a hazája. Mégis, jobb remény fejében, mily bátran harcolták velünk együtt a szabadság harczát. Illetékes bírő tanuságára hivatkozom, t. i. magára Haynaura. Ő igen szerényen csak két millióra becsülte a magyar zsidók forradalmi érdemeit. A dicséret váltóját meg is vette rajtok. Na pedig e két millió csak foglalo; s ha meg lesz az emancipáció: a zsidók szorgalma és honszeretete az anyahonnak hány milliót lesz hajtandó?

Kovács József, az a poéta, kinek homlokára Liza rózsakoszorut „tászliza“, egy verseményében: „Poéta lesz ka'onává“, azt mondja:

— esküszöm Quinti

Curti, leszek oly jó hazafi, mint ti!

Egykor:

Bisic, Khón, Schlesinger, Pollák, Deutsch, Politzer,
Grünbaum, Feldstein, Karp-, Jait-, Abeles, Schwarz, Spitzer

szintén fogják mondhatni, mint idővel megannyi magyar

Makkabeusok:

Eszterházy, Zichy, Batthyányi s a többi!

Esküszünk, leszünk oly hazafiak, mint ti.

Pest, 1867. évi október hó 8-án.

T. olvasóink több e lapokban közölt cikkekéből láthatták, hogy sok község nagyon kívánatosnak tartja, hogy az „Izr. Magy. Egylet“ fordittassa le már valahára a bibliát. Brüller tanító ur Keszthelyről ez iránt már finom hangon interpellálja is az egyletet. Rózsási József ur azt óhajtja, hogy az egylet a magyarhoni zsidó népiskólák számára magyar olvasókönyveket szerkesztessen.

Megvalljuk, mi magunk is szóval és írásban többszörösen megtámadtuk az egyletet, hogy tegye ezt és amazt, szólaljon fel itt és ott, segítsen ezen és azon; de átlátjuk, hogy csak úgy hibáztunk, mint azon urak, kik interpellálnak és indítványoznak. Igaz, hogy a jog látszólagosan a megtámadók és interpellálók mellett szól, mert hát minek létezik ez az egylet, ha nem teljesíti azt, mi a magyarhoni zsidók érdekében van? Hisz az egylet egyik főczélja, a zsidók között nemzeti műveltséget terjeszteni: tétlenséggel e kitéuzött czélját el nem érheti.

Mondjuk látszólagosan a jog a megtámadók mellett szól, de tényleg a dolog nem így áll.

Az egylet szerénytelenségnek nevezhetné e fellépést, ha arról nem volna meggyőződve, hogy épen e megtámadók, kik különben a viszonyokat közelebről nem ismerik, a leghivebb barátok, kik óhajtánák, hogy

elvégre már történjék valami a magyar zsidók szellemi érdekében.

Mindentütt vannak, habár nagyon is kevesen, kik az egylet törekvését méltányolni tudják, de fájdalom! azt tapasztaljuk, hogy ezek többnyire olyanok, kik az egyletet a nyagilag gyámolítani képtelenek, míg azok, kevés kivétellel, kiket a sors megáldott, hogy az arra való képességgel bírnak, egykedvűek, elfordulnak vagy épen nem is tudnak semmiről.

Miért ne mondjuk el azt, a mit maga a pesti izr. hitközség előljárósága is tud, hogy eddig nem csak a vidéki községek, hanem maga a fővárosi község sem gyámolította egy fillérrel is az egyletet. Ha valaki erre azt mondaná: a pesti község négy forintja az egyletet nem boldogítja, sokkal jobb, ha a község vagyonosbjai az egylet tagjai, — mi azt feleljük, hogy ez épenséggel nem áll, mert a pesti községnek erkölcsi kötelessége volna, hogy a többi magyarhoni községeknek mintául szolgáljon, sőt még azt is méltán várhatnók, miszerint a pesti község szólítsa és kérje fel a vidéki községeket, hogy az egyletet tőlük kitelhetőleg gyámolítsák.

De azért ne higgye senki is, hogy csak a községi előljáróság vonja meg az egylettől támogatását, az egyes vagyonosb tagok — kevés kivétellel — sem jobbak az előljáróságnál. Szégyeljük elmondani, hogy az egylet már két év óta halasztgatja közgyűlését, mert nem bírja a kellő 300 tagot fogni. Fogni mondjuk, mert ha vártak volna, míg az egyesek saját jóakarataukból jelentik magukat, még eddig talán 100 tagja sines. Ha megszólítod gazdag fiatal kereskedőink nagyobb részét, hogy az egyletet évenként négy forinttal gyámolítsák, úgy bánik veled, mintha becsületes embert gonosz czélok végbevitelére szólítanád fel, pedig évenként költ nagy összegeket haszontalanságra. E visszás tünemény kínos fájdalmat okoz kebltünknek, és ez annál kinosabbá válik, minél inkább meggyőződést szerzünk magunknak, hogy e szomorú körülmény jobbainkat is elfárasztja és elkedvetleníti.

Ne vesse tehát senki is szemére az egyletnek, hogy kötelességét nem teljesíti, ne interpellálja és ne is támadja meg senki, ha támogatni nem akarja.

Minden himezés és tartózkodás nélkül mondottuk el véleményünket. Azon reményben élünk, hogy a mit eddig ész nem gyógyított, meggyógyítja majdan az idő. Csak el ne késünk!

N.-Körös, 1867. évi október hó 7-én.

Már hetek előtt szólaltam fel és elmondottam annak következőképpen, ha a magas kormány a pesti izr. képezdét szervezni vonakodnék. Mondottam ugyanis, hogy a pesti izr. tanítói képezde olyannyira népszerűtlen, hogy a magyarhoni községek szivesebben vesznek tanítókat bizonyítvány nélkül, mint olyanokat, kik a pesti izr. tanítói képezde bizonyítványát előmutatják. A tanítók figyelmébe ajánlottam akkoriban a helybeli tanítói képezdét, melyben kitünő műveltségű férfiak tanítanak. És ime, becses lapjának mult számában olvasom, hogy a pesti község és az összes sajtó felszólalása mitsem használt: a kormány még a képezde igazgatóját sem bocsátotta el. A kormány ezen intézkedése megtermé gyümölcsét. Voltak, vannak és még jönnek folyvást a helybeli képezde igazgatóságához a vizsga letétele végett. A cultusminiszterium a vizsga letételét megengedi és az illető tanítók bizonyítványa ép úgy érvényes, mint ha a pesti izr. tanítói képezdétől nyerték volna. A mi pedig a bizonyítvány tekintélyét illeti, nem is kétkedünk, hogy a községek sokkal nagyobb súlyt fognak arra fektetni, mint ha ez Lederertől, egy a magyarhoni zsidók érdeke

ellen évek óta áskálódó egyéntől származnék. Ajánlom tehát újra, míg a nm. cultusministerium ezen, az egész magyarhoni zsidóságot nagy mérvben sujtó bajon orvosolni nem szándékozik, a helybeli tanítói képezdét ifjuságunk figyelmébe.

Nem akarok azonban félreértetni. Nem ajánlom én azért a helybeli képezdét, mintha engem a magas kormány eljárása megnyugtana, mintha én a zsidók érdekeinek megfelelőnek találnám, ha a zsidó tanítók a n.-kőrösi nemzsidó képezdében nyerik kiképzetésüket. Én ellenkezőleg a legnagyobb calamitásnak tartom, hogy zsidó tanulók kényszerítvék, ha csak saját érdekük ellen cselekedni nem akarnak, a keresztyén képezdét megkeresni, de addig, míg a magas kormány helyesebben nem lesz informálva, kötelességemnek tartom ekképen nyilatkozni. Vagy talán azért nem változta! a magas kormány e bajon, mert elérni kívánja azt, hogy a zsidó tanítók keresztyénektől nyerjék kiképzetésüket?

Ezt nem szeretném elhinni!

Steiner Mór.

Tanügyi jelentés.

Az első emberpártól kezdve e mai napig, mióta atyák és anyák gyermekeiket boldogság s áhitattól feldobogó szívökre zárják, azoknak első s legszentebb kötelessége volt gyermekeik neveléséről gondoskodni; minden külbefolyást, mely gyöngéd szeretetük tárgyait testi s lelki gyarapodásukban veszélyeztetné, gondosan eltávolítani; ellenben minden alkalmat s eszközt felhasználni, melyek azoknak jövőjét anyagi szükségleteik fedezése, ugy erkölcsi s szellemi ismereteiknek a zsenge ifjuság fogékony kebelébe leendő átörökítése által biztosítani képesek.

Boldog nevelők, kiknek pädagogiai alapelve s kötelességérzete a természet s hit legédesebb s legszentebb törvényében, a szeretetben alapul! Ez tanítja meg őket a nevelés tan Scyllája és Charybdisa közt: a sok és kevés, a kora érettség és elkésztet oktatás, a túlzott s minden hibát szépítő elnézés s a könnyörületlen vas szigor között a helyes középutat megválasztani, s megóvjá őket a kihágástól, mely ha valamiben, ugy bizonyára a nevelésben helyre pótolhatlan kárt okoz.

De még boldogabb azon növendék, kinek engedelmissége s tanulási vágya a tisztelet s háladatosság érzelmeiből ered azok iránt, kiknek Isten után a legtöbbet köszönhet s a szeretet kezétől vezettetve kezdi meg földi pályáját.

De ezen állapot nem tarthat mindig. A szülék és gyermekek egymás iránti viszonya s kölcsönös kötelessége minden időben ugyanaz marad ugyan; a jó szülék példája s oktatása minden korban a gyermekek képessége, hajlamai, erkölcsé s vallási meggyőződésére döntő befolyást gyakorolnak; de ugyanazon kényszerűség, mely az embereket nagyobb társaságba összeállani s a kölcsönös segítség elvén az állam gépezetét felépíteni oktatá; az élet s megélhetés fokozott s többszörös szükségletei, melyek a szülék s nevezetesen a család fő idejét s tevékenységét nagyobb részben igénybe veszik: e viszonyt sem hagyják érintetlenül s kényszerítik a szülőket a nevelés gondjait azokkal megosztani, kik erre sok évi tanulmány s előkészület következtében képesítették s az oktatási pályára, belső hajlamtól ösztönöztetve, hivatvák.

Mert ki akarná tagadni, hogy a szellemi mivelttség egy bizonyos mértéke egyedül nem képesíti a tanítót? hanem hivatással kell arra bírni épen ugy, mint az írói vagy költői pályára.

Sokrates, ki Athene utcáiban az ifjakat megállítja, s a tanulás vágyát bennök felébresztvén, azokat önkényti követésére bírja, a tanítói hivatás legszebb példáját tünteti szemünk elé; a gyermekeket gyűlölő Lafontaine, gyönyörű versei s utólrhetlen meséi daczára, e hivatás hiányát árulja el.

Rómában a gyermekek ruháit, mint a tanácsos togáját alul biborral szegték be, annak jeléül, hogy a gyermekkor annyi tekintetet érdemel, mint az állam legfőbb tisztviselője. A gyermek

nem csak a családnak, hanem az államnak mint annak összegének jövője és reménye; miért is a legrégibb népektől kezdve e mai napig, a gyermekek czélszerű nevelése a törvényhozás legfőbb gondjai közé tartozott. A régi persák s görögöknél a gyermek első éveit szülői házában töltötte, mire köznevelésbe vitetett, hol a jövőnd honpolgár az állam akkori fogalma s czélja szerint kiképzetését nyerte.

Az állam, mint az egész társulat érdekeit magában záró eszméjében az egyén, a gyermektől kezdve a felnőtt férfiug, elenyészett.

Századunk felvilágosodottsága, mely a jogegyenlőséget s vallásszabadságot kihirdeté, nem kevésbbé fogékony nagy elvek iránt, mint a régi kor; de humanistikusabb iránya az állam merev fogalmára engesztelőleg hatott, s nem tépi szét szükségtelenül a családi köteleket, mely a gyermeket szülőihez, a természet szent törvénye szerint, csatolja. A gyermek atyja s anyjái s az állam azoknak befolyását a gyermekek nevelésénél nem nélkülözheti, nélkülözni nem akarja.

De „az állam érdeke a legfőbb parancs“ minden bölcs kormányának alapelve, miért is az állampolgár kiképzetését, az egyéni szabadság épenhagyása mellett, oltalma s felügyelete alá helyezi. Nyilvános tanintézeteket alapít, tanárokat s tanítókat képesít s örködik azoknak működése felett; statisztikai táblázatokat készített a tanköteles gyermekek s tanodák számáról, meggyőződést szerzendő: vajjon az ifjuság azon oktatásban részesül-e, mely ha a haza legfőbb érdeke annak szolgálatait a törvényhozás vagy törvénykezés, a honvédelem, a tudomány, a művészet és ipar, a kereskedés s gazdaszat terén igénybe veszi, ötet honfui feladatára képessé tegye.

A nevelés lényegére nézve e szerint két főrésze osztható: a házi s tanodaira: sikere a legtöbb esetben azon összhangzástól tételzetik fel, melylyel szülék s tanítók egymást kölcsönösen támogatva, annak terheiben közösen osztognak. Az egyéni szabadság s magánérdek felett pedig áll az állam érdeke.

* * *

A s.-a.-ujhelyi kir. izr. elemi mintafőtanoda 1860. évi május 13-án nyilatott meg ünnepélyes szertartással.

Ezen év, mely drága hazánk történetében korszakot képez, a tanoda belszervezete s nemzeti irányára nézve döntő befolyást gyakorolt.

A nemzet a sors csapásai okozta dermedtségből feleszmélvén, létének főtámaszát, a hazai nyelv s irodalmat karolta fel legelőször az általános hajótörésből. A lelkesedés, melylyel e haza minden osztálya e nemzeti palládium körül seregelt, nem maradt nyom nélkül a magyarhoni izraelitákra, kik őszinte, hű ragaszkodással csatlakoztak a nemzeti törekvésekhez. E haza legnevezetesb izr. községeiben a magyar hozatott be közlekedési s oktatási nyelvül. A s.-a.-ujhelyi izr. mintafőtanoda az első egyike vala, melyek nemzeti szellemben átalakulván, kegyelettel áptolták a hazai nyelv- s történelmet, azon helyes feltevésből kiindulván, hogy valamint a hittan a vallásos-erkölcsi, ugy a hazai nyelv s történelem alapos ismerete a honfui érzelmek ébresztésére legtöbb befolyással bír, mely elvéhez e mai napig hiven ragaszkodott.

Habár az intézet tanterve nem tér el más jól rendezett főelemi tanodákétól, mindamelltt az aránytalanság, melyben a héber tantárgyakra mért csekély óraszám az utóbbiak terjedelme s a leküzdendő nyelvnehezésséggel állott, nem kerülhette ki az igazgatóság figyelmét, ki is e hiányon lehetőleg segíteni igyekezett. Ezen törekvésből keletkezett a bővebb héber oktatás e tanodánál, melyben a finövendékek három csoportra osztva, naponkinti egy órában részt vesznek.

Hálás elismerést érdemelnek azon lelkes férfiak, kik az oktatásügy iránti meleg részvétellel, a község részéről tetemes áldozatok felajánlása mellett, a czélra közreműködtek; nevezete-

sen: Schön Izidor első előjáró, Friedlieber Albert, Schön Leo, Weinberger Gyula, Schwarz Vilmos, Weinberger Bernát, Reichard Mór és Fischer Emanuel urak s községi képviselői tagok. A volt nagy. kir. helytartótanács ugyan e célra az ezen tanodánál begyűlendő tandíjakat utalványozta, miáltal ezen intézménynek szilárd alapot, s tartósságot biztosított.

Az intézet sarkpontjait eképen a magyar és héber elem képezi, mely körül az oktatás tulajdonképen forog. Az első által a nem-

zeti intézetek sorában foglal helyet; az utóbbival saját hitfelei vallási érzelmeinek s történeti multjainak tartozik, mely kettős cél lehető megközelítésével jelezzük ezen mintafőtanoda feladatát.

Kelt S.-A.-Ujhelyben, 1867. évi augusztus hóban.

Stern Mór,
igazgató.

T A R C S A.

Uti karczolatok.

II.

Páris és Strassburg, julius derekán.

A magyarországi és francia zsidó közti különbség feltűnő volta két mellékes körülményben is nyilatkozott rám nézve.

Értem a ludmájat s a házaló batyust. Neveessen a ki akar — de ennek fele sem tréfa.

Emberemlékezet óta a ludmáj egyik fénypontját képezi kóser konyhánknak s a falusi zsidónők a ludnak gastronomicus okokból való megbetegítésén — értsd májának zsiros tultengetésén — megközelíthetlen ügyességgel tudnak munkálkodni. A szegény zsidó asszony, ha a megkoppasztott libából a pompás fehér máját kifejté, ezt tiszta tányérba téve s asztalkendőbe borítva, kis fiát „el-szalasztja“ vele valamelyik uri portára, hátha a grófék francia szakácsa megad érte megint egy ezüst huszast, mint a multkor. Parasztasszony, akár hogy törte is magát rajta, libájából oly „aranyos“ hizót nem tudott csinálni, mint az „üvegesné“.

A ludmáj specialitása a zsidó asszonyoknak Magyarhonban, s nem csak falun, hanem városban is. A „szerecsen-utca“ a megmondhatója.

Nem tudom, Elzászban, a nagyobb városok s főleg Strassburg kivételével, lakik-e zsidó? Ha is, de kétségtelenül csekély számban s libahizlalás alig ha képezi az asszonyok, már mint a zsidónők egyik főfoglatosságát, mint nálunk. Annál nagyobb azonban a sajátképi népnek ludmáj-industriája. S kivált a Rajna mentében főágát képezi iparuknak. Háza, udvara, kertje az elzászi svábnak a libanevelés és hizlalás szükségéhez van alkalmasítva s magában Strassburgban légió azok száma, kik a „pâtée de foie grasse aux truffes“ (szarvasgombás ludmáj-pástétom) név alatt világhírre kapott drága s tán csak annál szivesebben fizetett nyalánksággal, tengerentuli földrészekkel is folytatják jövedelmező üzletüket.

Jellemző tehát, hogy Franciaországban a ludmáj nem izraelita kezekre került.

Ha ez furcsa — s a mi szempontunkból eléggé az — még furcsább annál azon körülmény, hogy Párisban a batyus zsidó sem zsidó.

Keresztyén handlél! No, ha ezt Török János bácsi tudná!

„Vieux habits, vieux gallons!“ Ócska ruhát, ócska paszamántot.

A gyönyörű chansonnak ez első sorát hajtják a párisi házalók, kik bátran lépnek minden kapualjba, mert ott a háziurak nem riasztják el őket azon ukázzal, mely nálunk szokott a lépcsők alján diszteni, még pedig ékesen a koldulás és kintornázás tilalma közé szoritva. E „foglalkozásokat“ a magyar főváros házbirtokosai egy sorba helyezik azzal, mely nemzetgazdasági szempontból ép oly fontos tényezője a kereskedésnek, mint az Erzsébettér zsufolt boltjai, melyek nagy Magyarországot árasztják el fehér babos kék vászonnal vagy ezreket érő cifranyelű fabicskákkal.

Kettővel álltam szóba a handlélk közül. Az egyik kopott senatori frakkal kínált meg, melyről az arany himezés le volt fejtve

már; a másikat meg én akartam kapacitálni utitáskámba tévedt, farsangviselt atillám kiváló előnyeire. Egyikkel sem birtam megalkudni.

— Mit csináljak az ilyen idegen szabásu lengyel kabáttal? mondá ez. Ha még piros vagy sárga volna!

— Mit csináljak az ön senatori frakkjával? kérdém amaz. Ha még rajta volna az arany himzés!

De ezen érintkezés csak kereskedelmi tekintetben volt meddő, — társadalmilag eredménynyel járt rám nézve, mert főliája gyanánt szolgált tudakolásimnak, melyekkel kiderítém, hogy ez emberséges házalók mindegyike igaz hive a római katolika egyháznak.

Párisnak „Hermina-tere“, a „place du Temple“, nem az már, a mi régen volt.

Közülünk nyilván sokan élvezettel emlékeznek vissza azon remek rajzra, melyet a „Párisi rejtelmek“ben Sue adott e zsidósárról. Mint a réginék átalán nem, úgy az egykori „Temple“nek sem leli már nyomát az, ki most kerül Párisba. Párisnak nincs multja. Legalább a szemmel látható multat, III. Napoleon és hive Haussmann, a párisi főpolgármester és a Szajna-kerület praefectusa, éjjel-nappal egyaránt takaríttatja el láb alól. A különféle, dicső és vészes emlékeket kellő épületeket lerombolják s oly rövid időn teremtenek helyökbe új házakat, tereket és utcákat, hogy p. egy esernyőcsináló, kihez betértem, nem mondhatá meg, merre van a „rue Turbigo“ — pedig a szeme előtt magaslottak roppant pálotái.

— C'est d'hier, c'est tout neuf — je n'en savais rien monsieur, tündött emberem, ki Párisnak minden járdakövét ismeri — azaz ismerné, ha még volna.

Tehát a „Temple“ sem az már, a mi hajdan volt. A régi zsidó templomról elnevezett térnek és sikátoroknak ódon, kormos házai eltűntek s a lebujszó tarkállott fakó czifraságok, vadonnat új ócskaságok és elnyűtt új ruhák: szellős, vasöntetű karsu oszlopokon nyugvó, üvegtetejű csarnokokban sorakoznak: ár, minőség és jelentőség szerint. Tisztaság, rend s czélszerű felosztás következett a garmadába hányt, vagy szanaszt elszórt limlom kuszáltsága után. Csak a különféle „utcákban“ zajongó élénkség, az ékeszölő biztatás, a hevenyében térden egyengetett kalap kifogáson fölötti eleganciájára vagy a foszsolhatnám pantallér remek szabására pazaron szórt dicsériák, juttatják eszünkbe, hogy voltaképp mégis csak zsidóváraszon vagyunk.

Az egyes boltok feliratai után itélve: már itt atyafiakkal találkozám.

Igaz ugyan, hogy Chapsal, Cahen, Pique, Montrouge, Léon stb. nevek hivalkodtak arany betűkben az ajtó fölött; de azért alighanem olyan Schapsel, Kohn, Pick, Rothberger és Löwy volt az apjuk mint annak a rendje. De ki fogja kutatni családfájukat? Ők francziák s büszkéek rá.

Az isteni tisztelet, szombaton is, korán kezdődik Párisban. S így történt, hogy néhány órai álmom után — e városban ki keresné föl ágyát éjfél előtt? — reggeli 7 órakor indultam a „rue Nôtre-dame de Nazareth“ felé. A „square des arts et métiers,

czimü kertés téren lakva, közel érhetém a zsinagógát, mely, mint a strassburgi, szintén „szent“ utczában van.

A templom kívülről alig különbözik a szomszédos házaktól. Csak a héber felirat, a bemenetnél ácsorgó „huissier“ (magyarul s a m e s z), kinek, nem tudom mi okból, éktelen nagy sárgaréz láncz lógott nyakában — a színházi szolgák is ilyent csörgetnek nyakukon — s egy-egy nagysietve besurranó alak selyem tarisznyával hóna alatt: emlékeztetik az embert, hogy e falakon belől kell lenni a templomnak. A huissier tanult emberséggel igazítja utba a kérdezőt s az üveggel fődött szűk udvaron áthaladva, melynek falain a községi előljáróság jelentései olvashatók, csakhamar az előcsarnokba érünk.

A többi után indulva, a következő perczben a sajátképi imaházba léptem.

Hogy figyelemmel fel ne tűnjek, kétes ajtossággal ugyan, de elvégre mégis csak következetesen szögzém szememet az imakönyvre. Reményem, Isten panaszkép nem veszi tőlem, mert ő elnézőbb az embereknél, kik felebarátjuk vallásosságát külső mértékkel mérik.

A templom belseje egyszerű és izléstelen. A pestihez képest kis község, noha tagjai közé Rothschildeket, Fouldokat s több milliomost számít, régóta készül már nagyobb szerű zsinagógát építeni, de úgy látszik még mindig korainak tartja azt, pedig építkezésében a kormány is támogatná pénzerővel.

Jóllehet korán érkezem, már muzsáf körül jártak a hívek, de nem azért, mert hadarták a szót, hanem mert okszerű rövidítéseket tesznek az isteni tiszteletben, pedig a franciaia zsidók buzgósa és istenessége nálunk szinte példaszóvá vált.

Mr. Izidor, a „grand-rabbin“ nem volt ottjártambau Párisban s így nem láthatám őt. Mr. Izidor nem franciaia és, úgy mondják, ugyancsak küszködik a szóval. Anyanyelve német, s ez a franciaia ejtésnek halálos veszedelme.

Tán egy nemzet sem oly kényes a nyelv tekintetében, mint a franciaia, s ennek szabatos hangoztatására féltékenyen ügyel. Mr. Izidor tehát nem az a szónok, kit óhajtanának a párizsi zsidók. Máskép alkalmasint meg vannak elégedve ő tiszteletűségével, mert úgy látszik, hogy a mily nehéz volt magyar egyházi szónokot szerezniük, Párisban sem volt könnyűség találni francziát, mivel a kandidátusok leginkább német egyetemeken és semináriumokban készülnek pályájukra. Mr. Izidor, à ce qu'on dit, a jelképekről szeret szónokolni s ilyenkor rendesen megesk vele a kis szerencsétlenség, hogy „symbol“ helyett „sympol“t“ hangoztat, úgy, hogy a hallgató „Saint Paul“-t ért, a kiről „le révérend grand-rabbin“ aligha szándékozott azon a helyen megemlékezni, melyről Mózes igéit hirdeti.

Mögöttem néhány öreg ur összedugta a fejét s az egyik azt sugá, hogy „Dodolphe, le petit fils de Mr. Arragon, va l'aj e n e n le maftir.“

Dodolphe urfi t. i. barmicvahságának első szombatát ünnepelé ma.

Nem sokára éles discant hasítá át a léget. Mr. Dodolphe az al-memoron sipítá el czikkelyezetlen nigennel mondókáját, mialatt az öreg Mr. Arragonnak szeméből vastag örömkönnyek potyogtak a szidurjára.

A maftir szerencsére nem megilleh s néhány percz után Mr. Dodolphe oly „skoich“-ok közt sietett nagyatyjához, melyek a péceli kihilében is számot tettek volna. Az emeletről választékos külsejű nő, finom vonású és beszédes szemű: az elragadtatástól kigyult arccal intett-hintett le számos csókot Mr. Dodolpher a, ki csaknem fölrepült kiterjesztett karjaival a szép uri asszonyhoz.

Az anyák mindenütt gyengék és szerelmesek fiokba, ha még oly hamisan énekel is.

A fogyatékos zár-kardal után, melyet régi szabású „bass“ és „fisztel“ adott elő néhány „zuhalter“ kísérete mellett: az isteni tisztelet véget ért s a közönség kiözönlött a csarnokba.

A nők, imakönyvvel kezükben, férjeikhez vagy apáikhoz siettek.

Még ilyen arcú „sioni lányokat“ sem láttam! Olyan „gój-szerű“ volt kifejezésük, modoruk, járásuk-kelésük, hogy háromszor is körülnéztem, nem a St. Sulpice templomban vagyok-e? Már ezen a nemzedéken meglátszott a — polgári házasság.

Á g a i A d o l f.

(Vége következik.)

P e s t

Mult számunkban jelentettük, hogy f. hó 6-án megy végbe a helybeli izr. nőegylet árvaházának felavattatása. Elmentünk az ünnepélyre és újra meggyőződttünk, hogy hitfeleink egyik kiváló disze a jótékonyosság. Az ünnepély a városligeti fasor egyik kertjében, hol a derék izr. nők egy árvaházat építettek, nagy számú vendégek jelenlétében tartatott meg. Alig 10 hónapja, hogy az eszme megpendített, és ime már egészen felszerelve és kiállítva áll a ház az elhagyott árvák menhelyéül.

Az ünnepélyt 10 órakor Friedmann főkantor ur egy általa szerkesztett szép dal eléneklésével nyitotta meg. Ezután a női egyelet köztiszteletben álló elnök-nője, a feledhetlen Gottesmann Miklós özvegye, G. Mária asszonyság következő magyar beszédet tartott:

„Igen tisztelt gyülekezet!

Örömmel üdvözlöm az igen tisztelt gyülekezetet ezen csendes és szerény házban, melyet a „pesti izraelita jótékony nőegylet“, áthatva az irgalom érzetétől, alakulásának rövid ideje alatt a szegény leányárváknak menedékhelyéül emelt.

Ugyanis ifju egyeletünket azon meggyőződés vezérelte, ha elaggott szegényen segíteni érény, akkor az elhagyott szegény árvát czélszerűen nevelni s oly ismeretekhez juttatni, hogy felnőtt korában kenyerét becsületesen kereshesse, a legszentebb emberi kötelességek közé tartozik.

Ezen ház, mely példás emberszeretetet igyekszik gyakorolni, a pesti izraeliták jótékonyosságának kifolyása.

Midőn ezennel szegény árváink nevében a nemes keblű adakozóknak, továbbá a választmányi hölgyeknek, kik fáradságot nem kímélve, a legbuzgóbban közreműködtek — szíves köszönetemet mondanám, ifju intézetünket minden emberbarát pártfogásába ajánlom, azon kívánattal, hogy Isten áldása lebegjen e ház és szegény árváink felett s engedje, hogy érényes nőket és hasznos jó honleányokat nevelhessünk a hazának!“

Ezen szívből eredő beszéd után a jelenvolt nagyszámú közönség megéljenezte a tiszteletreméltó elnököt.

A tisztelt elnököt után dr. Meisel főrabbi szólitotta meg a hallgatóságot. Beszédében, melyet sok érézssel előadott, különösen kiemelte Herz Pollak asszonyságot, ki az intézet alapkövét egy bőséges (10,000 frt) adománynyal vetette meg.

Ezután Lányi Jakab ur, a közseg elnöke, intézett a község nevében néhány szót a jelenvolt hölgyekhez, továbbbi figyelmükbe ajánlván ezen jótékonyági intézet sorsát.

Végre Friedmann főkantor ur egy dal pompás eléneklésével fejezte be a szép és magasztos ünnepélyt. Csodálkoztunk, hogy dr. Kohn hitszónok nem vett részt ez ünnepélyen, de úgy értesültünk, hogy ez gyenélkedése miatt történt.

Az udvaron tartatott ünnepély után a t. hölgyek, kik tetemes adományaik és példás buzgalmuk által e

közhasznu intézetet oly gyorsan megalapíták, bevették a vendégeket az árvák lakásába. Annyi élvezettel mutatták az intézet valóban fényes felszerelését: a csinos, tiszta ágyakat, a ruhákkal megtelt szekrényeket, a munka- és tanulásra való szobákat és az abban foglalt alkalmas asztalokat fiókjaikkal, a kamarákat, hogy a szó valódi értelmében meg voltunk hatva. Bár találnának a tisztelt hölgyek annyi követőre, mint elismerőre, mert jótékonyágukat kell, hogy mindenki elismerje; de ismerni a jót könnyebb, mint követni.

Eltávoztunkban még egyszer pillantottunk a 12 árvára, kik ezentul boldogabb megelégedéssel tekinthetnek az égre; újra a derék hölgyekre, kik nem nemes vérük, hanem nemes tettük által szereztek maguknak maradandó érdemet, kik oly házat alapítottak, mely még romjaiban is fogja nevüket megörökíteni. „Áldja meg az Isten, ki az árvát szánja!”

L E V E L E K.

Mohács, 1867. évi október hóban.

Városunkban rég hiánya volt már valamely olyatán egyesületnek, melyben a fiatalok összejövén, hasznos szórakozást lehetett és idejét jól tölthette volna. Ezt belátva, a napokban „Mivelődési kör” című egyesület jön megpendítve, mely az imént elmúlt ujév második napján meg is alakult. Az egyesület tagjai fiatal emberek, nagyjából a kereskedelmi osztályból; czélja e körnek, hetenkint háromszor összejövén, felolvasások, szavalmányok és hírlapok olvasása által egyrészt az időt kellemesen eltölteni, másrészt a magyar nyelv- és irodalomban haladást és gyakorlottságot szerezni.

Elnökül Halász Károly ur, titkárul pedig e sorok írója jön megválasztva.

Maislis Mór,
főelemi tanító.

S.-A.-Ujhely, 1867. évi október hó 7-én.

A midőn t. szerkesztő úrnak a községi iskolánkról szóló értesítvényt beküldöm, bátorkodom figyelmeztetni Stern igazgató úrnak tanügyi jelentésére.

Jól tudom, hogy a Bach-Thun-féle mintatanodák az egész országban népszerűtlenekek; jól tudom, hogy az ön becses lapja azt is tüzte ki magának czélul, hogy oda törekedjék, miszerint a magyarhoni izr. népiskolákban a tannyelv a magyar legyen: mégis bátorkodom tanodánkról dicsérőleg nyilatkozni, mert ez a szó valódi értelmében a dicséretet megérdemli. Tanodánk, mint az értesítvényben ki van mondva, 1860 óta csakugyan nem csekély mértékben változott. A tanítók tőlük kitelhetőleg oda törekednek, hogy gyermekeinket nemzeti szellemben képezzék. Maga Rosenmayer tanító úr is, ki még mindig küzd a kiejtéssel, szorgalma és jóakarata által annyira vitte, hogy községünk tökéletesen meglehet vele elégedve. Ha a külföldi, magyarhoni mintatanodákban működő, tanítók mind oly hazafias szelleműek volnának mint Rosenmayer úr, *) nem volna okunk ellenük kikelni. Fischer Náthán tanítónk ernyedetlen irodalmi működése e lapok t. olvasói előtt kétség kívül ismeretes. Maga a tanodánk altanítója, Führe Gusztáv ur, szintén jól tud magyarul és héberül, miről e lapok t. olvasóinak közölt cikkei által meggyőződni alkalmuk volt. És így iskolánk ma valósággal érdemli a „mintatanoda” czímét.

Egy községi tag.

*) Ohajtanók, hogy minden idegen ajku tanító Rosenmayer ur példáját követné. Emlékszünk még, midőn e derék tanító az 1862-ben Pesten tartott tanítói értekezleten a magyar nyelvnek iskoláinkba való behozatala mellett szívvél és lélekkel küzdött. Szerk.

Zenta, 1867. október hó 2-án.

A helybeli izr. tanodában mult héten tartották számos vendég jelenlétében az évi vizgát. A vendégek közül megemlítjük az igazgató nságos Benedek Elek apát és kanonok urat, valamint az iskolai bizottmányt, mely a helybeli orvosok s az értelmiség néhány választottjából áll.

Az első és harmadik osztály előmenetelét hallgatással mellőzöm és csak a második osztály ifju tanerejét Rottenberg Dávid urban emelem ki, kinek 42 tanítványa a legtisztább magyarsággal helyesen tett feleleteik által a jelenlevők méltó dicséretét kiérdemelte. — Folytassa így a megkezdett pályán és meg lehet győződve, hogy a helybeli ifjuságban maradandó emléket, a szülőknél pedig hálaérzetet szerzend.

Sajnos csak, hogy a héber tantárgyakban a német nyelvet még szigoruan fenntartják; ennek oka kevésbé a tanítóknak, mint inkább a helybeli „120” pártiak makacsságában rejlik, kiknek nem eléggé szent zengzetes magyar nyelvünk. Különbösen reméljük, hogy az erélyes iskolai bizottmány ezen gátat is lerontani fogja, tudván, hogy ez a legjobb és legbiztosabb módja a zsidó ifjuság alapos megmagyarosításának.

Dr. —r.

Vegyes hírek.

— Lapunk jelen száma a sz. ünnep miatt 24 órával későbbben jelenik meg.

— Erdemudus hitsorsosunk, Hirschler Ignác orvostudor, négy havi távollét után, visszatért a fővárosba.

— Gorove kereskedelmi miniszter ur e napokban meglátogatta Goldbergerék ó-budai kartongyárát. A miniszter ur egész órát töltött e gyárban. Távoztával a tulajdonosoknak, mint a magyar kereskedelem és ipar hathatós előmozdítóinak, különös megelégedettségét fejezte ki.

— A „Moniteur” írja: Fould Achilles f. hó 5-én nyári lakában, Tarbesnél, rögtön meghalt. — Fould Achilles 1800. november hó 17-én született Párisban, így tehát 67 éves korában halt meg. Több izben lévén pénzügyi- és államminiszter, a becsületrend nagykeresztese, a senatus és titkos tanács tagja is volt. 1857-ben a szépművészetek akademiája tiszteletbeli tagjának választott meg Pradel helyett. — A „France” Fould haláláról következőket írja: E sorokat a legmélyebb fájdalom közepette írjuk. Épen most értesülünk arról, hogy Fould ur tegnap este Tarbesben meghalt, oly betegség által lepetvén meg, melynek természetét még nem ismerjük. Franciaország benne oly államművészt veszít el, kinek értelmisége a leghatározottabb, a leghelyesebb s leggyakorlatibb volt: a császárság pedig egyik leghivebb s legalázatosabb tanácsadóját siratja benne. A jelen pillanat telve fájdalommal; lehetetlen felszámálnunk e pillanathban azon nagy állást melyet Fould korunk történetében elfoglalt; ott találjuk azt III. Napoleon minden eseményeiben. De az, mi az általános fájdalom közt is élénk tárnul, azon szívjóság s szellemi fönség, melyet a miniszter és politikus jeles tulajdonai mellett is tisztelnünk kell s mely mindenkit meghatott, ki környezetében élt, s ki azon tiszteletben részesült, hogy barátságát élvezhette. E hirtelen halál, mely n kormánytól ismét egyikét rabolja el azon egyéneknek, kik tizenöt éven tul voltak ahoz fűződve, s kik a császári politika minden tetteiben részt vettek, — messze vissza fog hatni az országban, mint oly eset, mely a közfájdalmat méltán képes fölkelteni.

— Ma (10-én) délután 3 órakor temették el Bing Áront a helybeli nagykereskedők egyik legbecsületesebb, legtiszteltebb és legműveltebbjét. Az elhunyt fölött dr. Meisel főrabbi ur halotti beszédet tartván, méltán emelte ki annak szilárd jellemét és műveltségét. Békeporaira!

— Miskolczi levelezőnk írja: „Dr Klein Mór hitszónok ur a községünkben minap tartott közgyűlésen, közfelkiáltással választott meg három évre hitszónoknak. A tisztelt hitszónok derék és hazafias érzelmű tudós, ki lelke a nem régen alakult miskolczi izraeliták nemzeti társulatának is.

— Az e napokban tartandó tanítói értekezlet fontosabb beszédeit jövő számunk közölni fogja.

— A „Honban”ban olvassuk: F. hó 7-én egy izr. ifjunak Pest város törvényszéke előtt esküt kellett letenni. A törvényszéki tollnok az eskü szavait németül kezdé felolvasni, mire az ifju kijelenté, hogy ő az esküt magyarul kívánja letenni, anyja nyelve a magyar levén. A kérelem azonban nem teljesített azon okból, mivel a zsidók elé szabott eskümintá nincsen magyarul és azt előbb magyarul kellene lefordíttatni. De hát miért nem fordítják le? hiszen sok zsidó van már, ki a német nyelvet alig érti, és csak tördelve beszél.

— Kettőn Hénrik zongoraművész f. hó 7-én adta első hangversenyét. A nemzeti színház egészen megtelt. A nagy számú közönség 20 éves hitsorsosnkat tapssal, éljenzéssel és koszorúkkal jutalmazta. Még két hangversenyt fog adni. A második holnap és az utolsó 16-án megy végbe.

— Megjelent a „Beth-El” első kötetének harmadik füzetete. E füzet tartalma a következő: Kunizér Mózes a boldogult budai rabbinak életrajza és sikerült arcképe; Koromlai Schey Fülöp életrajza és sikerült arcképe; Eger Akiba poenzi főrabbi, Horn Ede Párisban élő nemzetgazda és hirlapíró, Schönfeld Baruch héber költő, Löwensohn Bernát a lengyeltóti izr. hitközség boldogult előljárója, Fischhof Adolf orvostudor és volt miniszteri tanácsos, Horovitz Lázár tanító és író, Schlesinger Zsuzsa egy nagylelkű nő, Zichermann Manó földbirtokos és Grün M. I. hegedűművész életrajzai. Nem akarjuk ezuttal sem elmulasztani a „Beth-El” olvasóink figyelmébe ajánlani. Nem tehetjük ezt hathatósabban, mint ha dr. Pollak Henrik, az „Izr. Magyar Egylet” köztisztelőt és tudós elnökének Reich Ignácához intézett levelét közöljük. E levél következőleg hangzik: „Igen tisztelt ur! Különösen örvendek, hogy alkalmam van önnek legbensőbb köszönetemet kifejezni az iránt, hogy ön szives volt a „Beth-El” második kiadásban megjelent első füzetét nekem megküldeni. Azon érdemeiről, melyeket ön magának ezen fáradságos írói vállalat által szerzett, valamint e munkának egykori jelentőségéről a magyar zsidók történetére, nálam illetékesebbnek engedem át a szót. Rám a „Beth-El”, bármikor is lapozgassam az abban foglalt életrajzokat, sajtóságság hástást idéz elő. A költői illat, a meleg vallásos lehelet, a hazafias szellem az, mi az olvasót majd minden sornál gyönyörködteti; ugyanazért a szerzőben nem annyira az életrajz hideg íróját, mint inkább az ő hőiséért lelkesedő, hogy azt ne mondjam, előszeret-

tel esetelő művészt becsülöm és tisztetem. Legyen ön erővel és kitartással megáldva, hogy szép művét új alakjában befejezhesse. A méltó jutalmat az ön tiszta és nemes törekvéseért csak nemes öntudatában fogja feltalálhatni; a külső elismerés, legyen ez még oly nagy, korántsem éri el ama nehézségek és akadályok fokát, melyekkel ily vállalat össze van kapcsolva. — Midőn még kívánom, hogy megkezdett munkáját a legkitünőbb siker koronázza, biztosítom önt, hogy dicséretes törekvését senki nem méltányolhatja és ismerheti el inkább, mint önnek különösen tisztelő barátja.

Dr. Pollak Henrik.”

— Fialat hitsorsosunk, Morgenstern Izidor, ki mint zongoraművész Pesten is eléggé ismeretes, a párisi világtárlaton nem kis mértékben tűnt fel a zongora próbálások alkalmával. Játékát a nagy számú hallgatóság rendkívüli figyelemmel kísérte. A lapokban olvassuk, hogy több meghívást kapott Londonba való utazásra. Morgenstern Pesten született, hol szülői is lakkna. 1865-ben, midőn alig volt 17 éves, kitünő sikerrel tette le az érettségi vizsgát. Az utolsó két évben a pesti egyetem joghallgatója volt.

— N.-kőrösi levelezőnk írja: „Községi tanodánkban megtartották az évi vizsgálatot. A vizsga tökéletesen kielégítette az előljárást; a tanítók mindent megtettek, hogy gyermekeinkből derék magyar zsidókat neveljenek.”

— A lemergi zsidó község elhatározta, hogy az izr. népisiskolákban a lengyel nyelvet fogja tannyelvül behozni. Mint értesülünk, november elsején fogják az „Izr.-Lengyel-Egylet” című társulatot megnyitni, mely a helybeli „Izr.-M.-Egylet” mintájára van szervezve.

— Figyelmeztetés. Több rendbeli hozzánk intézett felszólítás folytán tisztelettel tudósítjuk iktartóinkat és szives gyűjtőinket, hogy a „Kossuth-Album” megrendeléséhez nem szükséges az előfizetési pénzek előleges beküldése. Elegendő, ha az aláírások névjegyzéke beküldetnek, és az illető beküldő kötelezettséget vállal az előfizetési összeg utánvét mellett utólagos lefizetésére. Ezen névjegyzéket vagy az előfizetési pénzekkel együtt vagy a nélkül kérjük legfőleg f. október hó 20-ig (a Kossuth Album kiadó-hivatalába, uri utca 4-ik szám) beküldeni, miután addig a munka sajtó alá kerül, a kinyomandó névjegyzék is véglegesen megállapítatik. Pest, 1867. évi október hó 7-én. A Kossuth Album szerkesztősege: Áldor Imre, Ormódi Bertalan.

H I R D E T É S E K.

F. évi október 6-án felsőbb helyen engedélyezett 4 osztályu fiutanintézetet, a nyilvános 4 osztályu főtanodák terve szerint, nyitok meg. Az intézet helyisége: Váci-ut 10. szám, a váci és főut sarkán, előbb Tafler, most Barber-féle ház. Négy tanoncot teljes ellátással elvállalok, kik kívánatra tanulmányaik ismétlő tanítás, vagy héber, francia és olasz nyelv oktatásában részesülhetnek.

Eisler Márk.
intézet-tulajdonos.

Pályázat.

A helybeli izraelita hitközség tanodájában november elsején az előkészítő osztályban egy tanítói állomásra betöltendő. Az illető, kinek a felsőbb osztályokban a rajzolás kell tanítania, évenként 420 frtot és 30 frtot lakásra kap. A folyamodók, kik a magyar nyelvet a kellő tökéletességgel tudják, sziveskedjenek a szokásos bizonyítványokkal ellátott folyamodványukat az alulírott hitközséghez október 15-ig intézni.

N.-Kanizsán, 1867. évi szeptemberben.

Az izr. hitközség előljárást.

„Beth-El.”

(Érdemes magyar izraeliták diszcarnoka.)

E munka hat füzetből áll. Mindegyik füzetben két arckép van, csak a hatodikban négy. Ára az egész munkának két kötetben négy forint. Mind a hat füzet egy diszkötetben hat forint. Egyes füzet ára 60 krajczár, csak a hatodik füzeté, melynek nem csak 4 arcképe, hanem még kettős terjedelmű szövege is van, egy forint.

Kapható a szerzőnél (Reich Ignác fekete sas-utca 1-ső szám, 2-dik emelet).

Épen most jelent meg:

Ábécze és első olvasókönyv

izraelita népisiskolák számára.

Irták **Bauer M. L.** és **Kohányi S.** — Ára 20 kr.

A tiszta jövedelem egy része az országos magyar-izraelita tanító-egyletnek van ajánlva.

Kiadja Leitner M. L. 3 korona-utca 14. sz. a. Pesten.

E könyv, mely illetékes testületektől ajánlva van, egész új irányt követ és mind hitfelekezeti, mind nemzeti tekintetben a kor igényeit tökéletesen kielégíti.

E könyv német nyelven is kapható.